

Igor Gedrih

PESNIŠKA ANTOLOGIJA POSEBNE VRSTE

Orfejev spev – antologija svetovne poezije v izboru slovenskih pesnikov, uredil Niko Grafenauer, o pesnikih Uroš Zupan s sodelovanjem Jane Unuk in Nika Grafenauerja. Likovna priloga Janeza Bernika oblikoval Peter Skalar, Založba Nova revija, Ljubljana, 1998.

Posebnost *Orfejevega speva* je v tem, da so antologijo svetovnega pesništva sestavili pesniki po svojem okusu in izboru. Dvaintrideset slovenskih pesnikov se je odzvalo na vabilo – nekateri se niso – da iz svojih spoznavnih in doživljajskih aspektov izberejo po deset pesmi iz zakladnice svetovne poezije. Edino vodilo jim je bilo, da mednje ne uvrstijo domačega pesnika. Že dolgo časa smo potrebovali obsežno antologijo pesmi, ki predstavljajo vrh tega, kar je nastalo v različnih dobah in širom po svetu, pač tisto, kar se izkristalizira kot primeri pesnikov in pesmi v krogu svetovne poezije. V Orfejevem spevu so zrcali s 300 pesnimi okusi in usmerjenost posameznih izbirateljev. Mnogo imen in

celo naslovov pesmi se ujema pri različnih izbirateljih, kar kaže na neko koherenco okusa, časa, in orientacije v pesniškem loku, zlasti v največjem času, modernizma.

Gre torej za razberljivo orientacijo posameznih domačih pesnikov in za odsotnost literarnozgodovinskega vidika. Slednje je pripomoglo k povsem sproščnemu, nezavezujočemu, a osebno profiliranemu izboru, kar se Orfejevemu spevu kot zgoščnemu izboru pesmi pozna. Katere posebnosti so opazne? Prav gotovo je na prvem mestu individualni profil posameznika z lastno afiniteto do pesništva v svetovnem merilu, lahko da tudi po svojem vzoru (vzorniku). Nekaj primerov kaže navesti za ilustracijo. Ciril Zlobec je navedel deset pesnikov iz svojega prevajalskega opusa, od Alighierija, Leopardija, do Ungarettija, Montaleja idr. Je edini, ki je vključil tri imena z bivšega jugoslovanskega območja: Oskarja Daviča, Vaska Popo in Slavka Mihaliča. S podobnim prevajalskim vidikom je odbiral Ciril Bergles iz španske in latinskoameriške poezije z iz-

jemo ene pesmi Irci S. Heaneyja. Širok razpon v času in imenih iz različnih kultur ima Dane Zajc z dvema anonimnima pesmima (za večino odkritja), Li Taipojem, Puškinom, Traklom, Rilkejem, Mandelštamom, T. S. Eliotom, W. B. Yeatsom, kar kaže na široko paleto različnega v poetološkem, vsebinskoidejnem, formalnem pogledu. Ne da tega in še česa ni pri drugih, ne glede na izbiro je v takih primerih navzoča zavest o različnih civilizacijah, kulturah, časovnih razdaljah, skratka, tisto, kar v človeškem univerzalnem sprejemanju ostane kot trajno ob vseh mogočih razlikah. Niko Grafenauer je usmerjen izrazito moderno, če se zadovoljimo s to zasilno oznako, ob romantičnem Hölderlinu (a tudi za ta čas izjemnem), seže izbor od Mallarmeja, Rilkeja, Benna, do T. S. Eliota, Mandelštama, Guilléna, G. Dięga, Audena in P. Celana. Sorodno moderno, brez klasike pred fin de sieclom so Milan Dekleva, Tomaž Šalamun (z izjemo Danteja), Andrej Medved, Janko Ferk. Zanimiv, povsem drugačen izbor je dal Ivo Svetina, vsaj del tega je neposredno blizu njegovemu duhovnemu svetu in lastni pesniški naravnosti. Izbral je odlomek iz Gilgameša, Sapfo, Al Haladža, Tsangjang Gjata, Williama Blakea, Emily Dickinson, Lautréamonta, Konstantina Kavafisa, Ezro Pounda, Saint-John Persea. Ifigenija Simonovič, ki seže od ljudske pesmi, Shakespearovega soneta, do Sylvie Plath in Ane Ahmatove, je presenetila z Apollinairovo pesmijo, ki jo ponavadi ozačujejo kot pornografsko, sama jo razpozna kot erotično

radoživo. Janko Ferk, ki ima širok razpon od J. L. Borgesa, do O. Elitisa, vedno v krogu modernih poetov, je pod vplivom nemškega sodobnega pesništva prinesel Christino Lavant, Ericha Frieda, Reinerja Kunzeja. Med najmlajšimi je Miklavž Komelj pokazal širok register izbora od Danteja in Wordswortha, do F. Pessoe in C. Paveseja idr. ter ob svojem komentarju dodal še pesem. Ne da bi sledili vsakemu in vsem pesmim, je treba navesti sodelujoče pesnike: I. Minatti, C. Zlobec, T. Pavček, J. Menart, D. Zajc, K. Kovič, V. Taufer, F. Forstnerič, C. Bergles, J. Snoj, M. Košuta, N. Grafenauer, A. Brvar, T. Šalamun, M. Dekleva, A. Medved, I. Svetina, M. Jesih, I. Osojnik, Boris A. Novak, I. Simonovič, J. Potokar, J. Ferk, R. Krstič, A. Debeljak, A. Ihan, Maja Vidmar, U. Zupan, P. Semolič, B. Senegačnik, Miklavž Komelj, A. Šteger.

Nekateri pesniki so tolikokrat zastopani, da izstopajo kot nekaj skupen pokazatelj poetološke orientacije. Največ izbranih pesmi je Rilkejevih (12), sledita T. S. Eliot (10), in Mandelštam (10), za njimi je P. Celan (9), nato sta Baudelaire in Garcia Lorca (po 7) itd. Po svoje je razumljivo, da je pri izbirateljih v tolikšni meri prevladal širok krog modernih pesnikov, ki so bolj ali manj vplivali na slovenski sodobni Parnas. Zanimivo je tudi, kako so posamezniki izbirali med prevodi pesmi, saj pri nekaterih tujih pesnikih najdemo tudi po več prevajalcev, npr. tri pri Paveseju, pri Danteju štiri (dejansko jih je še več), pri Lorci so kar štirje prevajalci, itd. Presenetljivo

mного je pesmi, ki govore o smrti, seveda z različno valenco. Je to že kar simptomatično za Slovence?

V davnem letu 1956 je izšla na Hrvaškem Antologija svjetske lirike, ki je pomenila dogodek v tedanjem jugoslovanskem prostoru. Uredila sta jo Slavko Ježić, književnik in literarni zgodovinar, in pesnik Gustav Krklec. Ravnala sta se po literarno-zgodovinskih merilih in razvrstila pesmi po narodih. Izbor je hotel odraziti kolikor se da neosebno stališče, pogojeno z razvojnim lokom poezije in v tistem, kar se je izkristaliziralo, recimo temu kot trajno. Orfejev spev je specifičen, da ne sledi tem trendom – z izjemo trajne veljavnosti – in temelji na individualnem vidiku posameznika. Seveda je lahko in je v marsičem pokrivajoče v tistem, kar je pesniško nepogrešljivo v svetovni poeziji, zahtevnejši bralec pa bo le pogrešal to in ono ime, pesem. Le nekaj možnih primerov: Ehnatonova Himna soncu, celotna Visoka pesem, Rabindranath Tagore, Japonec Matsuo Basho, Ovid, Hórac, Victor Hugo, M. Maeterlinck, P. Claudel, L. Aragon, Frederi Mistral, Antonio Machado, Gabriela Mistral, Petro Salinas, Jorge de Sena, Ady Andre, Aimé Césaire, Leopold S. Senghor, Langston Huges, John Keats, Oscar Wilde, Walter de la Mare, E. E. Cummings, Bertold Brecht, V. Brjusov, Taras Ševčenko, J. Slowacki, Julian Tuwim, Petr Bezruč, Josef Hora, V. Holan, Jaro-

slav Seifert, Elisaveta Bagrjana itd. Seveda govore ta imena o literarno-zgodovinskem vidiku, zlahka bi navedli še niz drugih imen, kar le opozarja, da bi potrebovali tudi tako antologijo. Vendar se da razvideti, da so v Orfejevem spevu vključena ključna imena moderne poezije, in to dokaj pogosto.

Knjigi se sijajno prilegajo podobe Janeza Bernika, ki so sicer nastale neodvisno od antologije, a so v sozvočju s poezijo, ki je navsezadnje intima enega. Enoosebni zaris je simbolično-refleksivno dejanje, ki seže od zaklinjajočega, premišljujočega, do humornega in iščočega, v jasnosti in skrivnosti, pa v eksistencialni neizmerljivosti kozmične danosti. Kvadrat in krog sta vpeta v kvadrato kroga življenjskega izpraševanja. Milček Komelj pa je spremno besedo lucidno naslovil Bližina samote, in pravi: »Samotni človek je umeščen na obodu svojega človeškega sveta, ki je zanj polnost, a vendar omejitvev, in strmi vanj ali išče preboj skozi v neznano, zato se ponekod meče v noč pesniško kot Ikar.« Poleg uvodnega eseja Nika Grafenauerja (s pogledi na pesništvo in filozofijo) imamo na koncu o pesnikih osnovne podatke po abecednem zaporedju. Ne glede na misli in pomisli je *Orfejev spev* knjiga, ki jo je vredno vzeti v roke. Ob 300 pesmih je tudi marsikatera spremna beseda izbiratelja prerasla v mali, upoštevanja vreden esej.